

DECLARACIÓ DE LA SEU D'URGELL SOBRE CONVIVÈNCIA

Reunits a la Seu d'Urgell per reflexionar sobre convivència, en el marc del 4t Congrés "Educació i entorn", els participants, individualment i en nom de les nostres organitzacions, entitats i organismes respectius, fem pública la següent DECLARACIÓ amb la voluntat d'impulsar els valors específics de la convivència en l'àmbit educatiu i social del nostre país.

1. La convivència: element central de la societat i de l'educació

En el marc d'una societat tecnològicament complexa, culturalment diversa, socialment líquida i econòmicament desequilibrada, amb canvis permanents, importants moviments migratoris i noves i preocupants formes d'exclusió, entenem la convivència —no la simple coexistència— com la necessària relació entre persones basada en xarxes de sentit compartit.

L'escola és el reflex de la societat i, alhora, és un espai privilegiat on tots els ciutadans i ciutadanes adquireixen uns coneixements i uns hàbits de socialització i de relació amb els altres. Un dels seus objectius bàsics ha de ser ensenyar i aprendre a viure i conviure: l'escola ha de fomentar i liderar la convivència, tant a l'interior del centre educatiu com al seu entorn immediat.

La convivència demana posar l'accent en les relacions personals, en tot allò que ens uneix abans que en les diferències. Per això cal potenciar espais oberts i compartits —tant des d'un punt de vista social i cultural com intergeneracional— que facilitin el coneixement i el reconeixement de les persones que viuen en el mateix poble, barri o ciutat per potenciar la confiança mútua i propiciar la conversa, el diàleg i la reflexió.

La convivència exigeix parlar molt i escoltar més, i fer-ho amb un to positiu. El diàleg suposa tenir una actitud d'escolta activa i estar disposat a canviar d'opinió davant els arguments de l'altre. Els lligams afectius són elements bàsics per a la construcció de personalitats equilibrades. El conflicte és inevitable i forma part de les relacions socials d'una societat oberta i complexa. Tanmateix, cal contextualitzar i afrontar cada conflicte des de la singularitat, evitant les generalitzacions i a partir de la cultura de la mediació. Aquests són alguns dels fonaments d'una escola inclusiva i d'una educació intercultural que han de contribuir a garantir la igualtat i a respectar la diversitat en una societat més cohesionada i menys excloent.

2. Paper de l'escola en la convivència

Tradicionalment, s'ha subratllat la importància de la convivència escolar com a mitjà per aconseguir un bon aprenentatge acadèmic. Ara cal posar també l'accent en la convivència com a finalitat educativa. Reforçar la confiança i la responsabilitat com a base indispensable de les relacions interpersonals, i d'una manera especial dins de la comunitat educativa entre professorat i alumnat i entre mares i pares i professorat.

La convivència ha de ser un mitjà i un objectiu per a l'escola; per tant, cal educar *amb, en i per a* la convivència. Aquest objectiu implica un esforç de responsabilitat permanent i un creixement personal, cultural i social de tots els membres de la comunitat educativa per transmetre i compartir valors que orientin i ajudin a donar sentit a la vida.

L'educació en la convivència s'ha de basar en la confiança i el reconeixement mutu, la construcció d'una identitat autònoma per part de cada individu i el compromís i l'esforç per relacionar-se positivament. No és suficient partir d'un context de tolerància, ja que aquest concepte no implica necessàriament la construcció compartida basada en el diàleg, en la interculturalitat i en la relació intergeneracional, elements necessaris per a la convivència.

Avui l'escola, que ha deixat de jugar el paper d'institució hegemònica en la transmissió dels coneixements i rep totes les tensions i totes les contradiccions de la societat, continua essent, com deia Bertrand Russell, la primera línia del front en el combat per la civilitat. L'escola, però, no pot afrontar aquesta situació tota sola i cal entendre l'educació permanent i global al llarg de tota la vida com una exigència social per crear conjuntament una cultura de la pau a favor de la dignitat de les persones, de la sostenibilitat econòmica i mediambiental i de la cohesió social.

Cal promoure un creixement moral de tota la societat i una extensió de les competències socials a tota la societat. I, d'una manera especial, cal involucrar-hi els professionals amb més capacitat d'influència social i, també, tots els educadors i educadores.

3. Convivència i aprenentatge

La finalitat de l'escola va més enllà de l'assoliment de continguts: l'escola s'ha fet per educar, no solament per instruir, amb la finalitat última d'aconseguir un món més humà i més humanitzador. Les finalitats de l'educació, segons Delors, són aprendre a ser, aprendre a conviure, aprendre a fer i aprendre a emprendre. L'aprenentatge va més enllà de l'escola. Aconseguir una escola inclusiva en una societat que no ho és, esdevé complex. Per assolir els objectius educatius, hi ha d'haver una implicació global i coordinada de tots els agents socials, tant els de la comunitat educativa, com les institucions, les famílies i la societat en general. El paper dels equips docents és fonamental i, per tant, és imprescindible que siguin equips cohesionats.

En els centres educatius, la tutoria és un dels espais idonis per treballar els valors i les actituds per a la convivència, tant a l'educació infantil o primària, com a la secundària. És aquí on cal fomentar de manera intensa les habilitats comunicatives i la sensibilització i la reflexió sobre els valors socials.

La convivència implica la participació de tothom. Les experiències de mediació i de resolució de conflictes realitzades a moltes escoles; les d'apadrinament, acollida i acompanyament; les de participació en la fixació de normes; les d'aprenentatge i d'autoregulació de les seves emocions, etc., indiquen clarament que es pot aprendre a conviure de manera constructiva i positiva, amb respecte i diàleg, integrant visions i sensibilitats diferents.

L'organització del centre pot afavorir o dificultar el clima de convivència i, per tant, l'aprenentatge. Cal una organització que gestioni, articuli i doni sentit a les actuacions i als processos que, en matèria de convivència, s'hi desenvolupin.

La relació entre aprenentatge i convivència en l'àmbit educatiu ha de ser objecte d'especial atenció en la formació permanent del professorat i en la formació inicial dels futurs ensenyants, tant dels que cursin els graus d'educació infantil o d'educació primària, com dels que estudiïn el màster de professor/a d'educació secundària. La universitat hauria d'introduir canvis en els plans d'estudis, perquè el professorat que s'hi forma pugui afrontar amb èxit la nova realitat present a les aules.

4. Convivència i família

Un dels elements essencials per construir la convivència és la implicació educativa de les famílies. Cal afavorir de manera positiva aquesta dimensió educativa vital i establir un clima de confiança mútua entre família i escola. Si bé l'escola i la família es mouen en àmbits i esferes autònomes, s'han de trobar punts de complementaritat perquè ambdues incideixen sobre el mateix subjecte.

Al llarg del procés educatiu —i de manera especial a secundària— hi ha d'haver ponts de diàleg i de comunicació constants. El paper de les associacions de mares i pares és essencial en aquest procés. Però també ho és que el professorat conegui les famílies i faci un reconeixement explícit de la tasca educadora. La participació de les famílies en activitats educatives formals és una bona via per al treball conjunt i per a la col·laboració entre centres i famílies.

Cada vegada adquireix més importància l'acollida de les famílies en el moment de l'entrada al centre o en el canvi de centre. Un bon pla d'acollida familiar, deixant clars els criteris i convidant a compartir la tasca educadora, és fonamental per a la construcció d'un clima de confiança mútua, que ha de ser a la base de la convivència en el centre educatiu.

5. Convivència i mitjans de comunicació

Els valors que fonamenten la responsabilitat, la convivència i la ciutadania s'ensenyen i s'aprenen, sobretot, amb l'exemple quotidià de persones properes. Tots els agents socials i, d'una manera molt especial els mitjans de comunicació, han de contribuir a difondre aquest missatge.

La funció educadora dels mitjans de comunicació s'ha fet palesa en la demanda que s'informi de manera responsable dels temes educatius. Més enllà de l'imperatiu del que és noticable, cal no perdre de vista el paper d'agents socialitzadors i educadors que la societat moderna confereix als mitjans de comunicació. Massa sovint hem de lamentar el poc ressò que té la feina abnegada i quotidiana de milers de mestres per educar en la convivència i el gran soroll mediàtic d'un fet aïllat; de manera que el refrany xinès "fa més soroll un arbre que cau, que no pas milers que creixen cada dia" és ben cert aplicat a les notícies sobre la convivència i l'escola.

Al mateix temps, des de l'escola, cal ensenyar els infants i els joves a fer lectures crítiques dels mitjans i, de manera especial, de les notícies i informacions que afecten el món escolar.

6. Convivència en el lleure

Com més va més, l'educació en el lleure esdevé una part important de l'educació global dels nostres infants i joves. I cada vegada més famílies es fan conscients de la importància que pot tenir aquest fet, ben arrelat a la societat catalana. Reconèixer la funció educativa de les entitats que actuen en aquest espai d'educació no formal i, en conseqüència, el seu treball específic per educar en la convivència ha d'anar paral·lel a la seva implicació en projectes compartits en el marc dels plans educatius d'entorn o projectes similars.

Calen, doncs, mesures per enfortir el teixit associatiu en general i amb la participació dels joves en particular. Per això propostes com l'aprenentatge servei, la difusió

d'aquestes entitats entre els joves, així com la invitació explícita a participar-hi, han de ser tingudes molt presents per part de l'administració, dels centres educatius, de les famílies i de tota la comunitat educativa.

7. Convivència i acció de govern

La convivència té lloc en espais i àmbits concrets. Sovint s'ha destacat que determinats entorns socioculturals afavoreixen o dificulten la relació pacífica del veïnat, així com que impulsen a la col·laboració o, al contrari, indueixen a l'aïllament, la segregació i el desconeixement dels altres. Molts d'aquests factors depenen dels agents locals: ajuntaments, entitats, associacions, veïnat...

S'ha de promoure, des dels governs municipals i des del govern de la Generalitat de Catalunya, polítiques integrades i transversals més orientades als objectius i a les necessitats complexes de la ciutadania —en especial de la infància i la joventut—, que no pas fonamentades en les tradicionals lògiques administratives.

Molts ajuntaments disposen de plans d'acollida municipal i, amb escassos recursos, s'impliquen en tots els aspectes educatius i de convivència de la ciutadania, especialment dels joves. D'altres, col·laboren estretament amb els centres educatius per facilitar tant el coneixement de l'entorn, la relació escola-barri o escola-municipi, com la transició dels joves al món del treball, etc. Tot aquest treball darrerament s'ha vist plasmat en els projectes de ciutats educadores i, més en concret, en els plans educatius d'entorn. Convindria recollir-ne exemples de bones pràctiques, difondre'ls i impulsar-los arreu del país.

8. Treball interdepartamental: projecte educatiu de país

Per a un projecte de convivència sòlid necessitem que totes les institucions i especialment tots els departaments de l'administració treballin i col·laborin de manera més transversal. L'educació per a la convivència ha de tenir continuïtat en projectes interdepartamentals que facin de la cultura de la pau, de la interculturalitat, del foment actiu dels valors de respecte i reconeixement de l'altre, de l'acollida i de la diversitat, la base d'un projecte educatiu de país. És en aquest aspecte que fem una crida específica a tots els departaments de la Generalitat, i a les diferents administracions a dissenyar, de manera proactiva, actuacions, plans i projectes específics que permetin la convivència en el marc de la societat civil. El treball de l'escola es pot veure afavorit o dificultat a causa d'actuacions d'àmbit superior.

9. Unificació de polítiques: infància, joventut, universitat, educació, lleure, família...

En una societat en xarxa, cal incorporar nous coneixements socials per tal que ningú no en quedi desconnectat. De manera específica, cal preveure i organitzar xarxes de suport a l'alumnat.

Les polítiques socioeducatives han de tenir més coordinació i una integració específica a través de les xarxes territorials i amb la coordinació entre administracions. Aquest factor incidirà de manera específica en el foment de la convivència. Elements com és ara la distribució equilibrada de l'alumnat nouvingut o el treball de l'educació per al lleure requereixen coordinació i visió unificada de les polítiques socials.

D'altra banda, com han mostrat experiències concretes de projectes educatius de ciutat, de plans educatius d'entorn, etc., comença a ser necessari que ens plantejem la visió integral de les polítiques adreçades a la infància i a la joventut, al lleure, a la família...; de manera que potser és hora d'integrar, aquestes polítiques i les d'educació en una sola unitat administrativa, en un sol Departament, com han fet alguns països.

10. Projecte de convivència del Departament d'Educació

És en aquest context de viure i conviure que cal guanyar el repte de la convivència dins d'una concepció educativa global amb la implicació de tota la societat. Des de les famílies fins als diferents professionals de l'educació, passant pels diversos agents educatius, les entitats i totes les administracions.

Amb aquesta finalitat el Departament d'Educació vol promoure el desenvolupament de projectes de convivència adaptats a les necessitats i exigències de cada centre educatiu que reflecteixin, potenciïn i millorin les accions que ja es duen a terme, de manera participativa, global i integradora, tant a dins dels centres educatius com en el seu entorn.

La Seu d'Urgell-Barcelona, setembre de 2008.